

UN traži od BiH efikasniju zaštitu novinara: koliko u tome može pomoći uspostavljanje ureda za medije u Instituciji ombudsmena?

Iako se Bosna i Hercegovina može pohvaliti zakonima koji štite medije, slobodu govora i pristupu informacijama, iako su institucijama puna usta zaštite ljudskih prava i medijskih sloboda, stvarna slika medija u BiH je potpuno drugačija. Čak i ono što institucije države bilježe, a u tome ima ozbiljnih manjkavosti, jednako je loše kao i stvarna slika o situaciji u kojima se mediji i novinari nalaze. I u Izvještaju o slobodi govora i stanju medijskih sloboda u BiH Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH navodi se kako je "zakonski okvir za zaštitu slobode izražavanja i slobode medija uglavnom ocijenjen kao napredan i usklađen s najvišim međunarodnim standardima, ali da u praksi postoje manji ili veći problemi u implementaciji zakonskih odredbi".

Evropsko zakonodavstvo sa lošom praksom

Zemlja iz godine u godinu pada po raznim analizama stanja u medijima, a najnoviji izvještaj Reportera bez granica govori kako se BiH 2017. godine nalazila na 65. mjestu po slobodi medija. Iako ju taj izvještaj svrstava ispred zemalja u regiji te u prvu polovicu skupine od 180 zemalja obuhvaćenim izvještajem, činjenica da BiH godinama pada na ovoj i sličnim ljestvicama valjan je razlog za brigu. Da se treba posvetiti medijskim slobodama ističe i Misija OSCE-a u BiH koja navodi kako "država koja je nekada služila kao primjer medijskih sloboda u regiji u izvjesnoj mjeri gubi svoj sjaj".

Osim što su i zakonima i Ustavom zajamčene slobode i medijima u BiH o uspješnom konzumiranju tih sloboda, uz novinarska udruženja, brine se i Institucija Ombudsmana za ljudska prava. Prema svojoj definiciji, Institucija ombudsmana za ljudska prava BiH "razmatra predmete koji se odnose na slabo funkcioniranje ili na povredu ljudskih prava počinjenu od strane bilo kojeg organa Bosne i Hercegovine, njezinih Entiteta i Brčko Distrikta".

Iz Institucije ombudsmena kažu kako razmatraju sve žalbe koje se odnose na povrede prava od strane tijela vlasti u BiH, te u predmetima diskriminacije i u slučaju drugih pravnih i fizičkih lica.

"Institucija ombudsmena zalaže se za slobodu izražavanja i nesmetan rad medija u društvu, što je i preduvjet razvoja svakog demokratskog društva, te smo u prethodnom periodu osim obraćanja samih novinara i medijskih radnika, u više navrata otvarali i ex officio predmete u slučajevima koji su se odnosili na prijetnje novinarima ili medijskim radnicima, napadima na iste i drugo", naveli su iz ove institucije. Dodali su kako Institucija ombudsmena, kao i druge nacionalne institucije za zaštitu ljudskih prava, ne može biti stranka u postupku. Uz to, Institucija ombudsmana navodi da samo "izdaje preporuke" i "savjetuje građane" ako utvrdi povredu prava. Dakle, Institucija donekle priznaje kako su joj svezane ruke kada su u pitanju konkretna rješenja.

Ombudsmeni trebaju više raditi na zaštiti slobode medija

Smatra to i Mehmed Halilović, stručnjak za medijsko pravo i nekadašnji ombudsman za medije Federacije Bosne i Hercegovine, koji kaže kako je potreba za ovakvom institucijom očita ali da ona ne izvršava ono što se od nje očekuje.

"Sadašnja institucija ombudsmana, po meni, ne radi dovoljno u promociji i zaštiti medijskih sloboda", kaže Halilović napominjući kako je Institucija ombudsmana za ljudska prava BiH prvi put ove godine objavila specijalni izvještaj o položaju novinara i o slučajevima prijetnji. A u spomenutom izvještaju ombudsmana, koji je objavljen u lipnju 2017. godine pod naslovom "Specijalni izvještaj o položaju i slučajevima prijetnji novinarima u BiH", navode se, uz opće informacije o zakonodavstvu, i viđenja ombudsmana o položaju novinara.

Tako se navodi da je Odbor za ljudska prava Ujedinjenih naroda iskazao zabrinutost stanjem u BiH po pitanju slobode izražavanja i uznemiravanja i zastrašivanja novinara, ali i dijelom ističe nemoć same institucije jer nije uspjela od mjerodavnih institucija dobiti službene podatke o ugrožavanju medijskih sloboda i prijetnji novinarima. Iako se krivnja zbog toga ne može pripisati samoj instituciji nego državi, činjenica je da država ne osjeća nikakvu obvezu prema ombudsmanima da se nekom problemu pristupi ozbiljno i ozbiljnije. Koliko država brine o novinarima, medijima i medijskim slobodama govori i činjenica da su na upite ombudsmana o političkom viđenju situacije u novinarstvu u BiH odgovore dale samo dvije stranke, dok ih 11 nije uopće smatralo potrebnim govoriti o ovoj temi.

Tužiteljstva bez podataka o napadima na novinare

S druge strane, tužiteljstva u BiH, na svim razinama, ovoj instituciji nisu mogla ustupiti podatke o napadima na novinare jer ih sustav koji tužiteljstva koriste ne može posebno evidentirati. Na to upozorava i Vijeće za ljudska prava UN-a, koje navodi kako "institucije u BiH ne vrše evidenciju podataka koji se odnose na pritiske i zastrašivanja novinara".

Naime, prema podacima iz tužiteljstava, službeno nema registriranih predmeta koji se odnose na napade na novinare za razdoblje od 2012. do 2017. godine dok Udruženje BH novinari za to razdoblje bilježi ukupno 266 napada na novinare. Tako dolazimo do različitih brojki o napadima na novinare i kršenju medijskih sloboda ovisno o tome tko ih podastire, na što upozoravaju i ombudsmeni preporučujući ozbiljniji pristup problemu. Ali, sve će, kao i do sada, ostati na preporukama dok će se sačekati izmjene u praksi.

I Halilović kaže kako je uloga ombudsmana od neprocjenjive vrijednosti u zakonu ali da je gotovo nezapažena u praksi.

"Na načelnom nivou oni podržavaju principe zastupljene u zakonima o slobodi pristupa informacijama, staju uz novinarske i nevladine organizacije u obrani tih principa, ali ne pokazuju ni veliku zainteresiranost ni uspješnost u konkretnim slučajevima kad vlasti ne ispunjavaju svoje obveze i ne odgovaraju na konkretne zahtjeve za pristup informacijama", navodi Halilović.

Ombusmen za medije

I Udruženje BH novinari u svojim ciljevima navode nedostatak trajne i profesionalne zaštite prava i sigurnosti novinara, sloboda izražavanja i medija u BiH kroz Instrumente Ombudsman za ljudska prava u BiH. Udruženje zagovara veću uključenost u rješavanje sporova vezanih za primjenu zakona o sloboda pristupa informacijama te se zalaže za formiranje posebnog odjela za medije pri instituciji ombudsmana.

Institucija ombudsmena navela je kako prepoznaje potrebu za povećanim radom na oblasti medijskih sloboda, kao i položaja osoba koje rade u medijima ili su freelanceri.

"U vezi primjene zakona o slobodnom pristupu informacijama u Bosni Hercegovini Institucija ombudsmena u skladu sa svojim zakonskim ovlaštenjima tijekom svake godine izda određen broj preporuka tijelima vlasti i tijelima s javnim ovlastima", navodi se iz ove institucije i

dodaje kako "prate primjenu zakona, djeluju reaktivno po povredama prava, kao i preventivno obavještavajući zakonodavna tijela u BiH o tim pitanjima".

Novinari (ne)vjeruju u učinkovitost preporuka ombusmena

No, sami novinari su sumnjičavi po pitanju mogućnosti da institucija ombudsmena za ljudska prava pomogne u rješavanju očitih problema.

"Ne vidim način na koji bi spomenuta institucija, odnosno ured za medije pri instituciji ombudsmena pomogla novinarima", kaže Jurica Gudelj, novinar iz Mostara. "Sada vidimo kakvi su efekti rada ombudsmena i jasno je kako ta institucija nije u mogućnosti konkretno pomagati građanima da rješavaju svoje probleme. Novinari se suočavaju s nizom problema i pritisaka svakog radnog dana i ništa im ne znači ako se neki slučaj riješi za pola godine ili godinu", rekao je Gudelj.

Elvir Padalović, novinar iz Banja Luke, navodi kako se njegovo iskustvo s Institucijom ombudsmena odnosi na to da je institucija analizirala slučaj koji je prijavila redakcija te da su dobili njihovo mišljenje. Iako nema zamjerki na taj dio posla ombudsmena, kaže kako pomoć medijima mora biti konkretnija.

"Pravo je pitanje koliko je mišljenje ombudsmena meritorno u odnosu na druge institucije, odnosno koliko njihovo mišljenje poštuju drugi. Pomoć medijima mora biti konkretnija", kaže Padalović.

No, na pitanje o navodima novinara o sporosti u reagiranju i nepostojanja posebnog odjela za medije, iz Institucije ombudsmena za ljudska prava u BiH kaži kako nastoje u svakom predmetu da se istraga provede i okonča u što kraćem roku.

"Ipak, moramo biti svjesni da je kod svake osobe koje smatra da mu je prekršeno neko pravo prisutna percepcija da je svaka reakcija vlasti prespora, što je normalan subjektivni osjećaj koji ipak prije donošenja bilo kojeg zaključka moramo objektivno sagledati. U vezi nepostojanja odjela za medije pri Instituciji ombudsmena, samo nepostojanje odjela ne utječe na bilo kakav način na ostvarivanje prava novinara i medijskih radnika koji se obraćaju Instituciji ombudsmena. Naravno, eventualno otvaranje takvog odjela ili bilo kojeg drugog odjela koji bi bio posvećen dijelom ili isključivo navedenoj materiji nije isključeno, ali ovisi od niza objektivnih faktora, kao što su primjera radi broj žalbi, raspoloživa sredstva i drugo", zaključili su iz Institucije ombudsmena za ljudska prava BiH.

I dok Ujedinjeni narodi preporučuju našoj zemlji da odmah poduzme korake kako bi se omogućila potpuna istraga prijetnji i zastrašivanja novinara i medija i kako je potrebno osigurati zaštitu novinara, medijskog osoblja i aktivista za ljudska prava od svih napada, te istražiti i procesuirati takve napade i odgovorne dovesti pred lice pravde, čini se kako u zemlji koja uvijek ima važnijih stvari od onih važnih, i to mora čekati.

Sadržaj ovog teksta je isključiva odgovornost autora i Udruženja/udruge BH novinari i ni u kom slučaju ne predstavlja stanovišta Evropske Unije.

Biografija:

Berislav Jurič rođen je 1980. godine u Tomislavgradu. U novinarstvu je od srednjoškolskih dana. Od 2000. novinar je i suradnik brojnih internetskih portala. Uz to, piše poeziju i prozu. Dobitnik je prve nagrade za ciklus pjesama Šimićevih susreta 1998. i 2006. godine. Nagrađen je i za najbolji tekst objavljen u studentskom listu Sveučilišta u Mostaru. Godine 2013. dobitnik je prve nagrade Fondacije fra Grgo Martić za zbirku priča 'Naspavani psi laju'. Živi i radi u Mostaru.